

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ TÉZISEI

Rábai Krisztina

ANJOU-KORI OKLEVÉLTÁR

XL. kötet

1356.

Szegedi Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Történettudományi Doktori Iskola, Medievisztika Program

Témavezető: Dr. Almási Tibor



Szeged 2012.

I

A kitűzött kutatási feladat jelentősége, a munka célja

Napjainkban a történészek körében egyre nagyobb megbecsülésnek örvendenek a források feltárására, feldolgozására, közzétételére irányuló kutatások. Egyáltalán nem meglepő ez, ha figyelembe vesszük, hogy ezen forráskiadások nemcsak megkönnyítik a kutatók, felhasználók munkáját, hanem egyszersmind alapját, nyersanyagát is adják annak. Dolgozatom bevezetőjében nem szándékozom kitérni mindazon előzményekre, melyek a történeti kútfők kiadásának ebbéli megbecsültségéig vezettek — hiszen azt megtették már előttem sokan mások¹—, sokkal inkább azon erőfeszítésekre, sajátosságokra szeretnék részletesebben kitérni, melyek ezen konkrét munka megszületéséhez vezettek.

Elsődleges céloom az volt, hogy bekapcsolódván az Anjou-kori oklevelek feldolgozásának évtizedek óta tartó munkájába, az 1356-os év teljes — bármilyen formában — fennmaradt okleveles anyagának feltárása és magyar nyelvű kivonatok formájában történő közzététele révén elkészítsem a sorozat XL. kötetét, ezzel járulva hozzá az évtizedekkel ezelőtt megjelölt cél eléréséhez, vagyis az 1301-1387 között kiadott levéltári forrásanyag teljességre törekvő feldolgozásához.²

¹Immár hagyománynak számít az Anjou-kori oklevéltár köteteinek készítői körében — s itt elsősorban azokra gondolok, kiknek írása elsőként doktori disszertáció formájában látott napvilágot —, hogy munkájuk bevezetőjében ismertetik a hazai középkori forráskiadással kapcsolatos tudnivalókat ekként helyezve el az immár 3 évtizedes múltra visszatekintő, az Anjou-kor teljes okleveles anyagának feldolgozását célul kitűző sorozatot a hazai tudományosság palettáján. Csupán egy példát említenék, Almási Tibor disszertációját, melyben az 1327-es év okleveles anyagát feldolgozva a sorozat XI. kötetét készítette el (Szeged, 1995.), s példaértékű bevezetőjét a későbbiek során kibővítve, valamint a nemzetközi tudományosság számára is elérhetővé téve idegen nyelven is közreadta *The documentary heritage of Angevin Hungary comes to light*. Sobotka-Slaski Kwartalnik Historyczny 113/4 (2006) 47–57.

²Kristó Gyula: *Anjou-kori oklevéltár I. kötet (1301-1305)* Budapest-Szeged 1990. 2–10.

II

A feldolgozás főbb elvei és technikája

A munka elkészítése során elsősorban azt az évtizedek alatt kialakult gyakorlatot igyekeztem követni, mely a sorozat köteteiben nyomon követhető. Ahogyan minden eddig megjelent kötetnél, úgy az 1356-os év okleveles anyagának feldolgozásához is a Magyar Országos Levéltárban (a továbbiakban MOL) található középkori okleveles anyag adta az alapot. Ahogyan arra a célkitűzések között már utaltam, a közismert adatok helyett olyan újdonságokra összpontosítok inkább, melyek eltérést jelentenek az eddigiekhez képest.

Hatalmas előrelépést, és az eddig bevett gyakorlat szerinti kezdeti munkafolyamat kiiktatását jelentette a MOL okleveles anyagának digitalizálása és az intézmény honlapján való elérhetővé tétele. Amellett, hogy ezzel kiküszöbölhetővé vált az oklevelek fénykép formájában való megrendelése, s ezzel komoly időmegtakarításra tehetnek szert a szerkesztők, sokkal jobb minőségben vált olvashatóvá a források sokasága, s ezzel az eddigi olvasati bizonytalanságok nagy része elkerülhető.

A tisztánlátás érdekében még két dologra szeretném ráirányítani a figyelmet. Az egyik, hogy a MOL Diplomatai Fényképgyűjteményében található iratok ezen digitalizálás következtében sem lettek jobb minőségűek, olvashatóbbak, a másik pedig a pápai regisztrumkötetéről készült fényképek elérhetőségének hiánya. Előbbi probléma orvoslására részben találhatunk gyógyírt a világhálón, hiszen ma már számos olyan nemzetközi projekt előnyeit élvezhetjük, melyek középkori források, s így magyarországi vagy magyar vonatkozású oklevelek digitalizálását tűzték zászlajukra. Ezek sorába tartozik a kötet elkészültét nagyban segítő, az olvasati bizonytalanságokat feloldó, s az oklevél ill. pecsétleírást komolyan előremozdító *Monasterium*³ adatbázis anyaga. Jelenleg a sorozat szempontjából legfontosabb és komoly iratmennyiséget tartalmazó Szlovákiai

³Az oldal, mely magyar nyelven is elérhető (www.monasterium.net), olyan hazai és a történelmi Magyarországon, mai határainkon túli levéltárak anyagát is elérhetővé teszi igen jó minőségben mutatva a források digitalizált formáját, melyek a MOL gyűjteményében, fekete-fehér, gyakran több darabból álló, s ezáltal körülményesen összeilleszthető részekből állnak.

levéltárak anyagát csak igen töredékesen töltötték fel az adatbázisba, de a munka folyamatosságát és teljességre törekvését jelzi, hogy egyre több képanyag kerül fel, a levéltári mutatók pedig szinte teljesnek mondhatók.

Szervesen kapcsolódik az oklevelek digitális formában való elérhetővé, vizsgálhatóvá válásához a pecsétleírások technikájában beiktatott változtatás. Az eddigi kötetekhez a pecsétleírásokat a MOL munkatársai készítették, azonban tekintettel az erre fordítható anyagi keret szűkösségére — pontosabban hiányára — és a pecsétek immár bárki számára történő elektronikus hozzáférhetőségére, megkíséreltem magam leírni azokat. Ehhez természetesen szakirodalmi fogódzóba is kapaszkodtam,⁴ azonban a főbb tisztségviselők és a káptalanok, konventek pecsétjeinek leírásán túl nem merészkedtem, a megyei tisztségviselők pecsétjeinek leírását — ebben való járatlanságom miatt — kénytelen voltam mellőzni.

Az alapvető nyersanyagot jelentő okleveleken kívül természetesen ebben a kötetben is feldolgozásra került az oklevelek azon köre, mely napjainkban csak valamiféle kiadásnak köszönheti fennmaradását.

Ugyancsak külön egységként kezeltem azokat az okleveleket, melyek pusztán említésük révén foghatók meg más oklevelekben. Mivel az Anjou-kori oklevéltár sorozatának kötetei nem egységeseek e tekintetben, a sorozat első kötetében leírtak szerint eljárva emeltem ki és keltettem életre ezeket az iratokat. Ezen említések jó részében, szinte tökéletesen, apró részleteibe menően rekonstruálni lehet egy-egy elkallódott oklevelet, s éppen ezért nehéz elkülöníteni az említéseket a tartalmi átírásoktól. Kissé aránytalanak tűnhet, hogy egy szinte minden pontjában ismert oklevelet az említések kategóriájába sorolok, tekintettel arra, hogy pontos dátuma nem ismert, de megfontolva azt, hogy pusztán a felszínre került információk mennyisége alapján meglehetősen szubjektív lenne döntést hozni, így a dolgozatban szereplők oklevelek közül csak azokat "minősítettem" tartalmi átírásnak, amelyek keltének dátuma egyértelműen kiolvasható az iratból, s azok, melyek *terminus*-a bizonyos határok között mozog, ill. bizonyos idő-

⁴Takács Imre: *A magyarországi káptalanok és konventek középkori pecsétjei*. Budapest, 1992.; Bodor Imre (szerk.): *A középkori Magyarország főpapi pecsétjei a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának pecsétmásolat-gyűjteménye alapján*. Budapest, 1984.

pont előttrre vagy utánra tehető említésként kerültek regisztrálásra.

Abban az esetben, ha egy napon több oklevél került kibocsátásra, a következő szabályt vettem az egymás utániség sorrendjének alapjául: "Az ugyanazon napra vonatkozó oklevelek sorrendjét a következő hierarchiához kell igazítani: pápa, magyar uralkodó, külföldi uralkodó, dinasztia tagjai, legátusok, pápai tisztviselők, magyar egyháznagyok, érsekek, püspökök, hiteles helyek, érseki, püspöki vikáriusok, országos világi tisztségviselők, megyék, városok, alacsonyabb szintű közösségek, facér egyháziak, közönséges papok, alacsonyabb rangú helyi világi tisztségviselők (pl. várnagyok, földbírák, közjegyzők), magánosok."⁵

A dolgozathoz tartozó bibliográfia terjedelme mutatja, hogy igen széles forrásbázisra épít a sorozat, azonban az 1980-as években kezdett, a kiadásban elérhető forrásanyag feldolgozására irányuló gyűjtés nem állhat meg. Az újonnan publikált szakmunkák, forráskiadások folyamatos figyelemmel követése nemcsak nagy terhet ró a szerkesztőkre, hanem egyszersmind meg is könnyíti munkájukat, hiszen sokszor olyan szempontokra, apró részletre vagy addig ismeretlen momentumra hívják fel a figyelmet, melynek ismerete jobbá, pontosabbá, teljesebbé teheti a készülő kötetet. Természetesen koránt sem olyan idilli a helyzet, ahogyan az első olvasatra tűnhet, hiszen a listában található bibliográfiai tételek helyben való elérhetősége, hozzáférhetősége igencsak korlátozott.

A sorozat elindultakor elsősorban — és érthető módon — a Károly király uralkodása szempontjából releváns anyag gyűjtése folyt a legnagyobb intenzitással, így pl. több kötetes könyvek, külföldről rendelt szakmunkák esetében a Lajos-kori anyag beszerzésére nem került sor. Többek között ezért kezdtem hozzá jelen munka, és a sorozat valamennyi kötete készítése közben haszonnal forgatható sajátos bibliográfia elkészítéséhez. Ennek lényege, hogy a felsorolt tételeket igyekeztem fellelni a világhálón, s ezen elérhetőségeket rögzítettem.⁶ Az évek során rábukkantam néhány fontosabb, külföldi

⁵Az idézet Almási Tibortól származik (s neki ez úton is köszönöm), aki Kristó Gyula professzor egykori szóbeli közlését vetette papírra és tekinti mérvadónak köteteiben. Talán nem haszontalan végre lejegyezni.

⁶Tekintettel arra, hogy ezek gyakran igen hosszú linkek, nem tartottam célszerűnek nyomtatott formában való rögzítésüket és közzétételüket a kötet lapjain, de természetesen minden érintetthez eljuttatom,

és hazai adatbázisra, melyekben a kérdéses anyag nagy része megtalálható.⁷ Ezen felül a Magyar Ösztöndíj Bizottság pályázatai révén több külföldi levéltárban és könyvtárban folytathattam kutatásaimat,⁸ melynek célja nem elsősorban egy konkrét kötethez, hanem a sorozat egészéhez való anyaggyűjtés volt.

Azért sem szabad elhanyagolnunk a külföldön elérhető források és szakirodalom jelentőségét, mivel a Lajos-kor éveinek feldolgozása közben a szerkesztők egyre inkább szembesülni fognak azzal a ténnyel, hogy a király intenzív külpolitikájának — gondoljunk méltán nevezetes hadjárataira, kiterjedt diplomáciai kapcsolataira vagy a lengyel trónhoz fonódó mind szorosabb kötelékre — köszönhetően jelentős magyar vonatkozású forrásanyag "lappang" külföldi levéltárakban, forráskiadásokban. Mind a külföldi levéltárak, mind a könyvtárak anyaga, kutatóik szakértelme szükséges, és a sorozat egésze szempontjából hosszú távon elengedhetetlen a valóban teljességre törekvő munka elkészítéséhez.

Számos olyan adatbázist is módban állt időlegesen használni, melyek csak adott intézményekben ill. térítés ellenében használhatóak. Ezek közül egyet emelnék ki — a

s bárkivel szívesen megosztom.

⁷A teljesség igénye nélkül említenék néhány jelentősebbet: A hazaiak közül a Magyar Országos Levéltár honlapján, A középkori Magyarország digitális könyvtára; a Pécsi Tudományegyetem Könyvtárának digitális könyvtára, a KlimoTheca; a Magyar Elektronikus Könyvtár; a folyóiratokban történő eligazodást, s a konkrét lapszámokhoz való hozzáférést segítő MATARKA (Magyar folyóiratok tartalomjegyzékeinek kereshető adatbázisa). A külföldiek közül a Bayerische Staats Bibliothek oldalán elérhető digitális gyűjteményt, mely külső elérhetőségekkel is kapcsolatban van; az ugyancsak hatalmas anyaggal rendelkező Internet Archive lapját; a cseh történelem szempontjából releváns középkori forrásokat felvonultató Centrum Medievistických Studií honlapját; a lengyel források vonatkozásában jelentős Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa oldalát; s folytathatnánk a sort.

⁸A Varsói Állami Levéltárban (AGAD), nemzeti- és egyetemi könyvtárban, továbbá Haus-, Hof- und Staatsarchiv; Hofkammerarchiv; Österreichische Nationalbibliothek; Universitätsbibliothek Wien), a vilnisi nemzeti és egyetemi könyvtárban (Lietuvos Nacionalinė Martyno Mažvydo Biblioteka; Vilniaus Universiteto Biblioteka), a brnoi városi és tartományi levéltárban (Archiv Mesta Brna, Moravský zemský archiv v Brne), a Prágai nemzeti levéltárban és nemzeti múzeum levéltárában (Národní Archiv Praha; Archiv Národního Muzea), az egyetemi, nemzeti és akadémiai könyvtárban (Univerzita Karlova v Praze; Národní knihovna České republiky, Knihovna Akademie Ved České republiky), valamint az Olomouci megyei levéltárban (Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc).

Brepolis Publisher honlapján át elérhető *"Ut per litteras apostolicas..."* adatbázist, melynek révén elérhetővé válik a pápai oklevelek Anjou-kori oklevéltár sorozatának kötetei szempontjából is fontos és használt kiadványa, a *Registres et lettres des Papes du XIVe siècle* 48 kötete — s ezzel át is térnek a következő fejezetre, a dolgozat főbb eredményeinek ismertetésére.

III

A feldolgozás főbb eredményei

Mint minden — a sorozatban megjelent — kötetnek, úgy ennek a kiadás előtt álló munkának is megvannak a maga "vívmányai". Azok a nagyszabású munkák, melyek a középkori írott forrásokra támaszkodva, ám azokat — értelemszerűen — a feldolgozottság mértéke szerint kiaknázva készültek, elsősorban oklevél kiadásokra támaszkodva, számos olyan hibát vagy hiányosságot rejtenek, melyek az aprólékos forrásfeltáró munka során kerülnek felszínre. Így az egyes országos méltóságok hivatalviselésével kapcsolatban a szakirodalomban Engel archontológiájára⁹ támaszkodva általánosan elfogadott adatok pontatlansága, eddig nem ismert adatok napvilágra kerülésével korrigálható (ahogyan erre ebben a dolgozatban is van példa). Találhatunk egy ennél sokkal sajtáságosabb, érdekesebb problémát is az 1356-os év pápai okleveles anyagának feldolgozása során, s itt kapcsolódnék vissza az előző fejezet végén félbehagyott gondolatmenethez.

A tárgyalt időszak pápai okleveleinek feldolgozásához elsősorban a MOL Diplomatiikai Fényképgyűjteményében található pápai regisztrum kötetekről készült fényképek biztosítják a nyersanyagot.¹⁰

Tudvalévő, hogy az az igen intenzív levelezés, mely az időszakunkban Avignon-ban székelő pápai kúriát kötötte össze a korabeli keresztény világgal, s így a Magyar Ki-

⁹Engel Pál: *Magyarország világi archontológiája : 1301–1457*. Budapest, 1996.

¹⁰Emellett természetesen a kiadásban fellelhető iratanyag feldolgozása is elengedhetetlen az Anjoukori oklevéltár sorozatának célkitűzéséhez igazodva. Az 1350-es évek pápai okleveleinek feldolgozásához nélkülözhetetlen francia forráskiadó sorozat megjelent kötetei a következők: *Lettres secrètes et curiales Innocent VI. (1352–1362)*. Eddig 6 kötetben látott napvilágot 1959 és 2006. között; *Suppliques d'Innocent VI. (1352–1362)*. Institut historique belge de Rome. Bruxelles, 1911.; *Acta Innocentii PP. VI. 1352–1362. e registis Vaticanis aliisque fontibus collegit Aloysius L. Tautu*. Romae, 1961. Ezen felül az egyes országok pápai okleveleinek feldolgozását végző vállalkozások vonatkozó kötetei tartalmazhatnak magyar vonatkozású adatokat, pl. Augustinus Theiner: *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia. I–II.*; *Acta Pataviensia Austriaca : vatikanische Akten zur Geschichte des Bistums Passau und der Herzöge von Österreich (1342–1378)*. 2. *Innocenz VI. : (1352–1362)* Hrsg. Lenzenweger, Josef. Wien, 1992.; l. bibliográfia.

rálysággal is, csak kis százalékában maradt fenn eredeti oklevelek formájában, nagyrészt regisztrum kötetek bejegyzéseiből ismerjük őket. Annak a hatalmas anyagnak a feldolgozása, amelyet a Vatikán levéltárai rejtnek már évszázadok óta zajlik, s hivatalosan 1881-ben XIII. Leó pápa jóvoltából vált a történeti kutatások számára nyitottá.¹¹ A magyar történeti vonatkozású forrásokban bővelkedő anyag kiaknázása is igen korán megkezdődött és anélkül, hogy ennek részleteire kitérnék, csak néhány jelentősebb nevet említenék, akiknek tevékenysége évkörünk okleveles anyagához is szorosan kapcsolódik. Kiállta az idő próbáját, és manapság is példaértékű Theiner Ágoston több kötetnyi forráskiadása, ahogyan Fraknói Vilmos tudása, felkészültsége, szervező géniusza is komoly nyomokat hagyott — többek között a *Monumenta Vaticana Hungariae* kötetek lapjain — történetírásunkban, s napjaink Rómában zajló kutatásait is megalapozta.¹² Fraknói nagyszabású, a kor jeles tudósait felvonultató, a vatikáni levéltár magyar vonatkozású — s elsősorban középkori — forrásait feltáró vállalkozásához kapcsolódik Áldásy Antal 1892–93 telén Rómában végzett kutatómunkája, mely "az V. Márton pápa idejéből fennmaradt supplicatiók regesztáinak átkutatására, s a magyarországi vonatkozásúak kijegyzésére irányult",¹³ s melynek másodlagos hozományaként tekinthetünk a Történelmi Tár hasábjain megjelent, majd különlenyomat formájában is napvilágot látott "Regesták a Vatikáni Levéltárból" gyűjteményt.¹⁴ Disszertációm szempontjából azért tartottam érdemesnek pont ezt a momentumot kiemelni, mivel ezen Áldásy-féle kiadvány kapcsán merültek fel sorozatos problémák.

Áldásy lényegretörő regesztái közül számos beazonosítására, a MOL anyagában lévő fotókópiával való összekapcsolására sikerrel tettem kísérletet, azonban a regeszták egy ugyancsak nem elhanyagolható százalékánál ilyen irányú erőfeszítéseimet nem koro-

¹¹Érszegi Géza: *A Curia Romana középkori levéltárai*. Levéltári Szemle 28 (1978) 321–329.

¹²A Vatikánban folyó magyar történeti források kiaknázására összpontosuló kutatások alapos, szakirodalmi hivatkozásokkal bőven ellátott írás legfrissebben Tusor Péter tollából *Collectanea Vaticana Hungariae. Classis I. Vol. I.* "Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája": a Vatikáni Levéltárnak azok az okiratai, melyek őseinknek a Keletről Európát fenyegető veszedelmek ellen kifejtett erőfeszítéseire vonatkoznak : cca 1214–1606. Összegyűjtötte és kiadásra rendezte Artner Edgár. Közreadja Szovák Kornél, Török József és Tusor Péter. Bp., Róma 2004. XV–CXVI.

¹³Áldásy Antal: *Olaszországi történelmi kutatások*. Magyar Könyvszemle 1 (1892–93) 240.

¹⁴Történelmi Tár 17 (1894) 15–28; 18 (1895) 58–89, 260–288.

názta siker. Némelyeknél a szövegben szereplő személyek neve, adott politikai események leírása egyértelműen azt mutatta, hogy a kapcsolódó oklevél ill. azt fenntartó regisztrum bejegyzés nem készülhetett 1356-ban, azaz VI. Ince pápaságának 4. évében. A későbbiek során Karácsonyi János könyvét¹⁵ kézbe véve szembesültem azzal, hogy a disszonanciát, már mások is észlelték, azonban a Karácsonyinéál található jegyzék az Áldásy által tévesen 1356-ra keltezett oklevelek vonatkozásában nem teljes. Áldásy közlésében a 206. számú, 1356. jan. 7-re keltezett pápai oklevéltől a 266. számot viselő, 1356. dec. 27-én kiadott oklevél regesztája szerepel évkörünkből. Közülük tizenegyről¹⁶ bizonyította be Karácsonyi, hogy tévesen lettek ide sorolva. Ezen felül további, sem a MOL anyagának vonatkozó évéhez, sem az ismert kiadások adott évkörhöz tartozó hivatkozásaihoz nem köthető regeszták kiszűrésére, esetlegesen tényleges datálásukhoz való kapcsolására került sor.

Első körben, amikor a hiba okát próbáltam felfedni, "a pápasága 4. éve" évjelölésben rejlő félreértés lehetőségét mérlegelve a VI. Incét követő pápák (V. Orbán (1362–1370); XI. Gergely (1370–1378)) ill. pontificatus-uk 4. éve merültek fel, de ez a feltételezésem csak kis mértékben igazolódott be. Végül Áldásy maga adta kezembe a megoldás kulcsát a már idézett kutatási beszámolójában: "VI. Incze pápától fennmaradt összesen 24 kötet vatikáni, 29 kötet avignoni regesta, és 13 kötet breve, eredeti fogalmazványban..... A mi a brevéket illeti, VI. Ince brevái 13 kötetet töltenek meg, a 244 A- 244 N jelzetűeket. Ezek nagy, folio alakú kötetek melyekbe a brevék egymás alá és mellé vannak beragasztva. A brevéket ugyanis hosszabb-rövidebb kutyanyelvalakú papirosra írták s ezeket egymás mellé ragasztották. Egy lapon rendszeren két breve van egymás alá ragasztva, néha három, a milyen nagy épen a terjedelmük..... A papír csak egyik felén van beírva, hátlapján rendszeren rövid tartalommal..... Lapszámozás nincsen, hanem a brevék maguk vannak számozva, arab számjegyekkel. A kötetek erős táblájú hártya-kötésbe vannak kötve, hátlapon alul az új levéltári jelzettel, fent pedig a tintával írt, meglehetősen elhalványodott régibb jelzettel: Innoc. VI. Archet. epist. kötetszámmal.

¹⁵Karácsonyi János: A hamis, hibás keltű és keltezetlen oklevelek jegyzéke 1400-ig. Budapest, 1902. 80–81. [A Történelmi Tár 1908. évi számában megjelent pótlásokkal kiegészítve] A kötetet szerkesztette és az előszót írta: Koszta László. Szeged, 1988.

¹⁶206, 209, 210, 211, 226, 254, 256, 260, 261, 264, 265 számúak.

A papírlapok egymáshoz illesztésében a chronologiai rend nincs betartva, sőt gyakran található más pápától brevék, pl. V. Orbántól brevék VI. Incze brevéi között.¹⁷ Sőt — tehetnénk hozzá utólag — XI. Gergelytől is, ahogyan igazolja ezt egy Áldásy által 1356. szept. 22-re keltezett bejegyzés, melyben a pápa Johanna szicíliai királynőhöz intézett levelének tartalma olvasható, miszerint Lajos király Franciaországból visszatérő követei, István zágrábi püspök és Zudar Péter szlavón bán — akik a magyar király egyik leányának a francia király másodszülött fiával kötendő frigyének részleteiről tárgyaltak az udvarral — felkeresték a pápai kúriát is, ahogyan ennek részletei is leírtak.¹⁸ A tévesen datált regeszták között túlnyomó többségben vannak azok, melyek az idézettben említett "brevék" jelzeteire hivatkoznak. Ezekon túlmenően két, 1356. jan. 12-i dátummal szereplő feljegyzést sikerül 1357-re helyezni a megjelölt hivatkozása alapján, s azonosítani az ASV. Reg. Av. v. 135., f. 52v és 113r-v (Df. 289 540 és 289 543.) jelzetű dokumentumokkal.

Ezekon túlmenően számos érdekes és értékes adat található a kötetben, s reményeim szerint — kisebb átdolgozás és kiegészítés révén, a névmutató hozzákapcsolásával — érdemes arra, hogy az Anjou-kori oklevéltár méltán híres sorozatának köteteit gyarapítsa.

¹⁷Áldásy Antal: *Olaszországi történelmi kutatások*. Magyar Könyvszemle 1 (1892-93) 249–250.

¹⁸256. számú regeszta.

IV

A témára vonatkozó tanulmányok

1. Oklevélhamisítások az Anjou-korban. In: Középkortörténeti Tanulmányok 7. Szerk.: Kiss P. Attila, Piti Ferenc, Szabados György. Szegedi Középkorász Műhely, Szeged, 2012. 31–43.
2. *Ordo Fratrum Sancti Pauli Primi Eremitae* in the light of the charters of the 14th century. In: *Cogito, scribo, spero. Auxiliary Historical Sciences in Central Europe at the Outset of 21st Century*. Ed. by: Bolom-Kotari, Martina - Zouhar, Jakub. Hradec Králové, 2012. 205–219.
3. A 14. századi magyar oklevelezési gyakorlat sajátosságai. In: *Classica, mediaevalia, neolatina V. Ab Uppsalia usque ad Debrecinum*. Debrecen, 2010. 81–87.
4. Egy kiadatlan Zsigmond-kori oklevél margójára. In: "Fons, skepsis, lex". Ünnepi tanulmányok a 70 esztendő Makk Ferenc tiszteletére. Szerk.: Almási Tibor, Révész Éva, Szabados György. Szeged 2010. 351–359.
5. Nagy Lajos litvániai hadjáratai. In: *Belvedere Meridionale* 22. 3–4. (2010) 50–58.

A témára vonatkozó előadások

1. The usage of Latin language in the charters of the fourteenth century: Charters of the Angevin Era. / XIV. Congress of IANLS. 2009. augusztus 2–8. (Uppsala)
2. A latin nyelv használata 14. századi oklevelekben. / *Neo-Latinistae Hungarici Uppsaliae praesentes: De humanitate Europaea loquuntur*. Magyar neolatinisták Uppsalában „Az európai műveltségről”. 2009. november 26–27. (Debrecen)
3. *Ordo Fratrum Sancti Pauli Primi Eremitae* in light of the charters of the 14th century. / *Pontes ad Fontes. Sacred History in the light of Auxiliary Historical Sciences*. International conference. 2010. szeptember 7–9. (Brno)

4. Charters in the fourteenth-century Hungarian Kingdom. / Seeing, Hearing, Reading and Believing. Authorities in the Middle Ages. international conference. 2010. szeptember 20–23. (Helsinki)
5. Oklevélhamisítások az Anjou-korban. / VII. medievisztika PhD-konferencia. 2011. június 1–3. (Szeged)
6. 14. századi levéltári források és a történetírás (Az 1350-es évek oklevél narratio-i) (közös előadás Teiszler Évával) / VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus. 2011. augusztus 22–27. (Kolozsvár)
7. Bohemian-Hungarian relations in the Middle Ages focusing on the Angevin- and Jagellonian written sources. / Erasmus oktatói mobilitás keretei között a Hradec Králové-i Egyetemen tartott előadás. 2011. október 31.–november 6. (Hradec Králové)
8. Lovagi játékok, orvoslás a lovagkorban. / A Szent György Lovagrend XIX. nyári egyeteme. 2012. július 15–21. (Szabadka)
9. I. Lajos király külpolitikája az 1356-os levéltári források tükrében. / Műhelyszemináriumi előadás. 2012. november 21. (Szeged)